

Un carrer a Barcelona per a Ada Grossi lluitadora antifeixista, per Pau Vinyes i Roig

Pau Vinyes i Roig, historiador.

Darrerament s'està parlant de donar més rellevància femenina al nomenclàtor, ja que la seva presència a l'espai públic és mínima. Els governs d'esquerra de la ciutat de Barcelona n'han fet bandera, però mai s'ha acabat de concretar del tot i les poques iniciatives dutes a terme han estat minses i en llocs de poc pes, com jardinetes entre blocs d'habitatges o places allunyades. És cert que Barcelona té poc espai urbà per a urbanitzar de nou. Tanmateix, la proposta de substituir carrers de caire borbònic podria suplir aquesta mancança amb escreix i dignificar i feminitzar el nomenclàtor barceloní. Una de les propostes reeixides amb èxit en l'àmbit andreuenc ha estat la de recordar les valentes dones de Motor Ibèrica, tancades a la parròquia de Sant Andreu de Palomar en solidaritat amb els seus marits en vaga, l'any 1976, amb uns jardins, a tocar de l'església on van romandre tancades o les dels Jardins d'Elisa Garcia, també a prop de l'esmentat edifici religiós, batejats en honor a la milliciana andreuca morta al Front d'Aragó l'agost de 1936, a Tardienta. Elisa Garcia, va morir amb 19 anys acabats de fer, va ser treballadora de l'empresa tèxtil segrenga l'Espanyola -fàbrica filial de la Fabra i Coats-, actriu de teatre del grup teatral de la Cooperativa L'Andreuca, sindicalista de la UGT i allistada en una columna del PSUC per a anar a lluitar al front i morir-hi. Durant la República en guerra un carrer de Sant Andreu de Palomar, el de les Monges, va dur el seu nom. Amb aquests gestos s'honora la classe obrera i en específic a dones valentes i de retruc als veïns i a les veïnes de Sant Andreu que van honorar amb el seu humil gest la voluntat solidària d'un poble.

Ara, que el debat de feminitzar la via pública barcelonina és calent i molt necessari, es podria aprofitar per homenatjar a ciutadanes d'origen foraster que van donar llur vida per una causa, l'antifeixisme durant el conflicte de la Guerra Civil. És el cas d'Ada Grossi (1917-2015), de la qual el proper agost farà 5 anys de la seva mort. Ada Grossi era originària de Nàpols. De ben petita va haver d'emigrar amb la seva família, ja que el seu pare Carmine Cesare Grossi, un destacat advocat socialista, estava sent perseguit pels terribles camises negres d'en Mussolini. El 1926 van exiliar-se a Buenos Aires. Al cap de 10 anys d'arribar, la família decideix embarcar-se de nou per anar a Espanya republicana. La lluita contra el feixisme els va portar cap a Barcelona. Segons T. F. en un article publicat al periòdic anarquista *Tierra y Libertad* (octubre de 2018):

La familia Grossi decidió poner término a su residencia en Buenos Aires después de una asamblea familiar celebrada a raíz de las noticias que les habían llegado de España. Fue en torno al 20 de julio de 1936. Consecuentemente, abandonarían Buenos Aires –como ya habían hecho en 1926, cuando dejaron Nápoles– y todas sus actividades, así como todo lo que habían conseguido en su nueva vida en Argentina. Embarcaron rumbo a Barcelona el 11 de agosto de 1936 pasando por Amberes, ciudad a la que llegarían desde Buenos Aires. Desde esa ciudad portuaria flamenca, se desplazaron a Bruselas y, tras una breve estancia, viajaron a París en tren. Días después, otro tren los llevaría a la “Rosa de Fuego”, donde llegarían el 30 de septiembre. Tras diversas estancias en hoteles colectivizados para acoger a los combatientes voluntarios extranjeros, les sería concedido un piso incautado a una familia fascista que había huido a Zaragoza el 18 de julio, sito en la calle Córcega, 250.

Establerta a Barcelona, va desenvolupar la lluita contra el feixisme sense encunyar cap fusell. Només amb la seva veu va configurar un arsenal armamentístic per a combatre el feixisme de Franco i d'en Mussolini. Des de les ones de Radio Unión Barcelona i Radio Libertà va desgranar el seu full de ruta antifeixista. Només tenia 19 anys. Una joventut compromesa i un clar objectiu, ser útil a la democràcia. Segurament, durant la seva estada barcelonina va poder conjugar amb la societat d'aquesta ciutat i amb el republicanisme que en ella s'hi respirava. Contagiada d'aquest esperit va poder-ho transmetre a través de les ones radiofòniques, gràcies als escrits que li facilitava el seu pare. Arribaria a ser coneguda com "la veu de l'Espanya ensagnada". Radio Libertà s'escoltava a Itàlia de forma clandestina. Les autoritats italianes feixistes assabentades mogueren cel i terra per interceptar les ones radiofòniques, però no se'n sortiren, ja que Radio Libertà emetia canviant freqüentment d'horari d'emissió. Les emissions eren

La mare d'Ada, Maria Olandese, era una excepcional soprano dramàtica. Treballava com a voluntària en hospitals de guerra, tot recolzant ferits vinguts del Front d'Aragó. Maria Olandese arribaria a organitzar concerts operístics en hospitals i en locals a favor dels ferits i soldats que s'incorporaven per a anar a lluitar en nom de la República. Ada, que havia estat alumne de la professora Dolors Frau al Conservatori de Música de Barcelona, desenvolupà dots de cant líric i de piano i molt sovint acompanyava a la seva mare en les diferents actuacions en viu així com per les ones de Radio Libertà. Tant ella com els seus germans Renato i Aurelio, els quals arribarien a lluitar al front com radio-telegrafistes deixant-los greus seqüeles físiques i psíquiques, parlaven un voluntariós català.

Arran dels Fets de Maig de 1937, els antiestalinistes foren perseguits, empresonats, i alguns torturats i assassinats, com fou el cas d'Andreu Nin -fundador i dirigent del POUM- i dels italians Camillo Berneri i Francesco Barbieri -col·laboradors de Radio Libertà. Berneri no va ser torturat mentre Barbieri sí, tant és així que el reconegué la seva companya pels mitjans que duia ja que la cara era totalment transfigurada. El 6 de maig els comunistes s'incautaven de Radio Libertà, tot detenint a Cesare Grossi. En ser detingut la notícia va córrer com la pólvora per Barcelona i gràcies a les gestions d'un periodista portuguès fou alliberat, tot evitant una mort segura. Des d'aquell moment la incautada Radio Libertà va esdevenir un reflex viu del comunisme estalinista a Barcelona.

En acostar-se les tropes franquistes a Barcelona, com a molts republicans, va haver de fugir cap a l'exili junt amb la seva família. Restà reclosa amb la seva mare al camp de concentració d'Argelers durant els primers dies de l'exili (el pare i els germans serien destinats al camp de Gurs, situat al departament dels Pirineus Atlàntics). Més tard, segurament pel fet de ser d'origen italià, va convertir-se en intèrpret i infermera. Al camp d'Argelers, Ada coneixeria a través de la filferrada -els homes i les dones hi estaven separats- el seu futur marit, el metge espanyol Enrique Guzmán de Soto, nascut el mateix any que ella, el 1917. Enrique Guzmán, aleshores estudiant de medicina i membre de la CNT-FAI, realitzava tasques d'infermer al camp igual que Ada Grossi, fet pel qual es van poder comunicar sense filferrades.

Els Grossi foren deportats des de França a Itàlia. Un cop a Itàlia Mussolini va emprendre una severa revenja contra l'advocat napolità. El fill gran dels Grossi, Renato, va caure en una profunda crisi depressiva motiu pel qual fou internat a l'Hospital Psiquiàtric de Lannemezan, al departament francès dels Alts Pirineus. Un cop a Itàlia va ser ingressat en diversos centres d'experimentació psiquiàtrica i finalment traslladat a Melfi, a la regió italiana de Basilicata, on havien estat deportats la seva mare i el seu germà. La recuperació de Renato va ser infructuosa de per vida, morint l'agost de 2001. El pare seria confinat primer a la presó de Poggioreale (Sicília) i després a Ventotene (Laci).

En finalitzar la Segona Guerra Mundial Ada Grossi, qui havia decidit tornar a Espanya amb el seu marit, va fer gestions per retrobar-se amb la seva família a Itàlia. El nou ministre d'Exteriors Pietro Nenni, membre del PSI i exbrigadista durant la Guerra Civil Espanyola, li va negar de forma reiterada el visat. Gràcies a Enrico De Nicola, president provisional d'Itàlia entre 1946 i 1948, el pare va poder obtenir un visat per a la seva filla. El 1947, Ada es reunia amb la seva família, acompanyada del seu fill Ettore de pocs mesos de vida. Tanmateix, el març d'aquell any haurà de tornar urgentment a Madrid, ja que el seu marit és detingut pel règim franquista i empresonat a Carabanchel i temps després a Ocaña. El fill gran Ettore moria arran d'un mortal accident el 2020 i Sylvia, 9 anys menor que el seu germà- naixeria un cop el seu pare va sortir del Penal d'Ocaña. En enviudar va retornar al seu Nàpols natal, on va viure els darrers anys amb el seu germà Aurelio, vivint en una casa de lloguer pagada amb la modesta pensió que rebia de l'Estat. Ni la democràcia cristiana al poder durant molts anys a Nàpols ni l'Estat italià van retornar en vida les possessions heretades dels seus pares, confiscades pel govern de Benito Mussolini així com el PCI tampoc ha fet res per als Grossi. Aurelio moria als 98 anys, un any després d'Ada, essent el darrer combatent antifeixista italià sobrevivent de la Guerra Civil Espanyola.

Segons la necrològica signada per María Salas Oraá, publicada al diari El País:

Vivió sus últimos años en Nápoles, su ciudad natal, en la que los vecinos la veían pasar con su aspecto de mujer anciana de ojos azules que, a pesar de su edad, todavía se emocionaba al encontrar cartas conservadas de la época en la que combatió el facismo. Unos últimos años en los que disfrutó de la libertad, la paz y la justicia, valores que negó el facismo pero en los que ella siempre creyó.

Barcelona té un deute seriós amb la gent de fora que va lluitar contra el feixisme dels anys trenta. D'esperit jove, compromesa i valenta, unes qualitats que Ada Grossi va saber transmetre amb la seva dolça i punyent veu. Just un carrer o una plaça per no oblidar aquests nobles valors, a la ciutat que la va acollir de jove.

Referències

T.F. (en col·laboració amb S. G.). 'En recuerdo de la familia Grossi', a *Tierra y libertad*, octubre de 2018.

Redacció. 'Ada Grossi, la voz italiana que luchó contra el franquismo', *El País*, 12 d'agost de 2015.